

**HALK EĞİTİM MERKEZLERİNDEKİ KURLARA KATILAN BAYAN
KURSIYERLERİN ÇEVRE VE İNSAN SAĞLIĞI İLE İLGİLİ
UYGULAMALARININ SAPTANMASI**

*Doç.Dr. Sefer ADA**

ÖZET

Endüstrileşme, toplumların refah seviyesinin yükselmesini de beraberinde getirmiştir. İnsanlar, temel ihtiyaçlarının ötesinde yeni tüketim alışkanlıkları kazanmışlar. Bazı kesimler de daha fazla mutlu olmanın yolu, daha fazla tüketimden geçer yanılığısı içerisine girmişlerdir. Bunun sonucunda da toprak, su ve hava hızla kirlenmeye başlamıştır.

Endüstrileşen ülkelerde başlayan hızlı kirlenme giderek tüm ülkeleri etkilemiş, insan sağlığını tehdit eden çevresel faktörler, çevre sorunlarının toplumların bir numaralı gündem maddesi olmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda belediyeler, okullar ve siyasi partiler programlarında çevre sorunlarını işlemeye başlamışlardır.

Bu çalışmada, İstanbul ilinde Kadıköy, Kartal, Tuzla, Bakırköy ve Gaziosmanpaşa Hail Eğitim Merkezlerinin açmış olduğu, mesleğe yönelme ve genel kültür kurslarına devam eden bayan kursiyerlerin, çevre ve insan sağlığı ile ilgili uygulamalarını tespit etmek amaçlanmıştır. 432 bayan kursiyerle yapılan araştırma, evsel çevre konusunda, yaş, eğitim durumu ve medeni durum gibi değişkenlerden kaynaklanan farklılıkları ortaya koymuştur.

Anahtar Sözcükler: Halk Eğitimi, Çevre, İnsan Sağlığı

**DETERMINING THE APPLICATIONS ABOUT THE HUMAN HEALTH
AND ENVIRONMENTAL PROTECTION OF WOMEN WHO ARE
ATTENDING THE COURSES IN ADULT EDUCATION CENTERS**

SUMMARY

Being endustrialed had brought along with the increasing easy circumstances of societies. People became familiar with new consumer goods inspite of basic needs. Some of the societies made mistake by thinking of the hapiness way pass through by spending more. As a result ; earth, water and air began to become polluted.

* Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

The pollution in industrialized countries had influenced on all countries, caused making environmental factors that threat human health a current issue. And the municipalities, schools and political parties had began to work on it.

In this research, we aimed at to determine the applications about the human health and environmental protection of women who are attending the courses in Kadıköy, Kartal, Bakırköy and Gaziosmanpaşa adult education centers in Istanbul. This investigation had been applied on 432 women and created the differences as age, educational level, marital status and condition of house.

Key Words : Adult Education, Environmental Education, Human Health.

Döllenmeden doğuma, doğumdan ölüme kadar insan, çevresel faktörlerin etkisi altındadır. Bir başka ifadeyle “çevreyi, insanın içinde yaşadığı ortam ve bu ortamın şartları olarak tanımlamak mümkündür” (Göka, 1992: 9). Çevre kavramının değişik disiplinler açısından da tanımlamak mümkündür. Çevre, doğa ve insan tarafından şekillendirilen elemanların tümüdür (Arat, 1982: 57). Coğrafya disiplini açısından ise “ çevre, insanın çevresi içindeki her türlü faaliyetlerinin incelenmesi, insanla çevresi arasındaki karşılıklı etkileşiminin her türlü kurallarının ortaya konmasıdır” (Erol, 1982 : 33).

Çevre, ister doğa tarafından şekillendirilsin, isterse insanlar tarafından şekillendirilsin, yarı yapay çevre olsun; her iki durumda da insan ve çevresi arasındaki etkileşim kaçınılmazdır. Bu etkileşimini boyutlarının çok fazla olması çevre biliminin, fizik, kimya, coğrafya, hukuk, tıp, antropoloji vb. bilim dallarından da faydalanmasını zorunlu kılmıştır. Ev olarak kabul edilen bu dünyada, kısa süreli tatmin duygusu için bilinçsiz uygulamalar, çevresel sorunların geometrik dizi şeklinde artmasına neden olmaktadır.

İnsanlık tarihiyle başlayan çevresel kirlenme, yaşadığımız bu yüzyılda doruk noktasına ulaşmıştır. Yakın zamana kadar su, toprak ve havanın hiç tükenmeyeceği anlayışı çevrenin hızla kirlenmesine neden olmaktadır. Hızlı nüfus artışı, teknolojik gelişme, kentleşme, özellikle de çarpık kentleşme doğal dengenin bozulması sürecini hızlandırmıştır (Akıncı, 1995). Gelişmiş ülkelerde, uzun zamandan beri gündemde olan çevreyi koruma çalışmaları, giderek uluslar arası boyutta önem kazanmaya başlamıştır. Örneğin, 1972 yılında, Birleşmiş Milletler’in Stockholm’de düzenlediği toplantı kirlenmeye karşı bir tepkidir.

Canlılar içinde, çevreyi en çok kirletenler, insanlardır. Kirlenmenin durması ya da aza indirilmesi de insanın sorumluluğundadır. Bunun için insanı, eğitim

yoluyla bilinçlendirmek gerekir. Bugün, kirlenmenin ulaştığı devasa boyutun temelinde eğitimsiz, bilinçsiz üreten ve tüketen insan yatmaktadır. Bilinçsiz insanın çevre konusunda yarını yoktur, dünyayı kendinden sonra başkalarının kullanacağını düşünemez. Bu bilincin oluşturulması de çevre eğitimi ile mümkündür. Çevre eğitiminde, hedef kitlenin özelliğine göre eğitim programlarının hazırlanması beklenir. Her düzeyde insanda çevre bilincinin oluşması için, örgün ve yaygın eğitimin tüm olanaklarının kullanılması yoluna gidilmelidir.

İçinde yaşadığımız dünyada hiçbir kaynak sonsuz bir kapasiteye sahip değildir. “Tüketen kirlendir” anlayışı, tüketenlerin sayısının artmasıyla daha da hızlanmaktadır. Bu durum çevre eğitimini zorunlu kılmaktadır. Tüketilen bazı kaynakları, yerine yeniden koymak mümkün değildir. Çevre eğitimi, insanların kendileri ile kültürel ve biyolojik çevreleri arasındaki karşılıklı ilişkileri ve etkileşimleri anlamalarına ve bunun korunmasına uygun davranışları ve hüneleri kazanmasına yardım etme sürecidir (Kulaksızoğlu, 1988: 270).

Bilinçsiz kullanım sonunda hızla tüketilen doğal kaynaklar, gelecekte dünyamızı yaşanmaz duruma getireceği endişesi birçok insan tarafından paylaşılmaktadır. Bu bozulma, bu yok edilme, insanlar tarafından bilinçsiz bir şekilde tüm hızıyla devam etmektedir. Çevre konusundaki olumsuz gidişata dur demek için, insanların bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi şarttır. Çevresel bozulmayı geciktirmek, engellemek hatta doğal dengeyi yeniden kurmak için eğitim yapmak gerekir. Leprince (1989)’a göre eğitimin amacı, bireye her şeyden önce genel kültürü, zihinsel açıklığı ve kesinliği sağlamaktır. Bu genel kültür içinde en önemli yeri çevresel değerlerin korunmasına yönelik bilgi ve beceriler oluşturmalıdır.

Ergun (1993)’e göre, eğitim ve öğretim araçları ile çocuğa kazandırılan değer yargılarına ve toplumsal tavırlara artık her düzeyde ve her dalda çevresel tavır ve değerler eklenebilir. Bir matematik veya müzik dersinde bile çevre-bilim öğretilir. Böylece çevre bilim eğitimi disiplinler arası veya disiplinler üstü bir eğitim anlayışı ile ele alınmış olunur.

Günümüzde çevrenin korunması gerektiği anlayışının gelişmesi, ortak sorunlara karşı bireylerin harekete geçirilmesi ancak örgün ya da yaygın eğitimle mümkün olur. Özdemir (1988)’in yaptığı bir araştırma, çevre eğitimi görmemiş olanların %8’inin çevre sorunlarına karşı çok duyarlı; %5’inin duyarlı, %12’sinin duyarlı, %3’ünün ise çok duyarlı oldukları göstermiştir. Yine aynı araştırmada çevre eğitimi görmüş olanların %2’sinin çok duyarlı, %70’inin duyarlı ve %26’sının ise çok duyarlı davranmakta olduklarını ortaya koymuştur. Bu da çevre konusundaki amaçlı eğitimin kişilerin soruna karşı duyarlılıklarının artmasına neden olduğunu göstermektedir.

Çevre eğitimi, uzun süreli bir eğitimin başlangıç noktası olma özelliğine sahiptir. Bunun için eğitime erken yaşta yani çocuklukta başlanmalıdır. Çocukları, insanlığın bugünkü durumuna göre değil, insanlığın çok daha iyi olacak gelecekteki durumuna göre eğitmek gerekir. Bu da o ülkenin eğitim felsefesi ile ilgilidir. Yani o ülkenin eğitim süreçlerine yön veren hedefler, normlarla yakından bağlantılıdır (Kant, 1987: 287; Alkan, 1991).

Çevre eğitimi, genel eğitimin bir parçası olarak örgün eğitimde olduğu gibi yaygın eğitimde de yapılabilir. Bunu en iyi gerçekleştirecek kurumlar Halk Eğitim Merkezleri'dir. Çünkü bu merkezler, yurt genelinde tüm ilçe ve illerde örgütlenmişlerdir. Fakat zaman zaman halk eğitim merkezlerinde de yanlış personel politikası ve sorunların örgüt kapasitesinin çok üstünde olması gibi nedenler uygulamaları nitelik ve nicelik yönünden yetersiz kılabilmektedir (Ayhan, 1988: 217).

Bugün en önemli sorunların başında gelen çevre eğitimi her düzeyde özellikle de yaygın eğitim düzeyinde yapılmalıdır. Gelişmekte olan ülkelerde okuryazarlık sorununu, iş sorununu tam olarak çözemeyen birinin çevre eğitimini vermesi beklenemez. Bu süreçte mevcut bilgilerin yanı sıra çevre ile ilgili bilgiler de verilebilir. Örneğin, yetişkinlerde okuma yazma kurs programında öğretilecek konu ya da cümleler çevre ile ilgili olabilir. Böylece yetişkin bir taraftan okuma yazma öğrenmiş diğer taraftan da çevre konusunda aydınlanmış olur.

Genelde sağlıklı bir çevre tüm nüfusun eğitimi ile mümkündür. Bu da kadının önemini ortaya çıkarmaktadır. Ev çevresi açısından bakıldığında, bu çevrede konumu gereği etkili olan kişi kadındır. Kadının aile içindeki statüsü hem çeşitli dönemlerde hem de çeşitli ülkelere göre farklılık arz etmektedir. Bugün gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun hemen hemen her toplumda; çocuk bakımı, mutfak ve diğer ev işleri kadının üzerinde ve sorumluluğundadır. Bu da kadının eğitilmesinin tüm neslin eğitilmesi demek olduğu fikrinin ortaya çıkarır (Özoğlu, 1993: 74).

Her ülkede, kadının durumunu belirleyen sosyal ve ekonomik faktörlerin farklı olması, onların rollerinde pek fazla değişiklik yaratmamaktadır. Tüm ülkelerde toplumsal süreçler kadını ikincil bir role sahip kılmış, geleneksel ev kadını, anne ve cinsel rol kalıbı toplumsal gelişme dinamiği ile giderek önemini kaybetmekle birlikte devam etmiştir (Tekin, 1988: 67).

Toplumun nüfusunun yarısını oluşturan kadınlar, diğer yarısını oluşturan erkekler kadar eğitim bakımından şanslı değildirler. 1970 ile 1985 yılları arasında okumayan kadınların sayısında 54 milyonluk artış olmuş ve 597 milyona ulaşmıştır. Ama bunun karşılığında erkeklerde bu sayı 4 milyonda kalmıştır (Brown ve

Diğerleri, 1993: 69). Bu sayılar, kadının ne kadar sınırlı olanaklara sahip olduğunu bir göstergesidir.

Bu çalışmada, Halk Eğitim Merkezlerindeki kurslara katılanların çevre ve insan sağlığı ile ilgili uygulamalarının saptanması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, tarama modeli uygulanmıştır.

Örnekleme

Araştırma örneklemini, Kadıköy, Tuzla, Kartal, Bakırköy, Fatih, Gaziosmanpaşa ilçelerinde Merkez Halk Eğitim Müdürlükleri'nin açmış olduğu çeşitli kurslara katılan 432 bayan kursiyer oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışma betimsel nitelikte olup, veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen ve 23 çoktan seçmeli ve 3'ü açık uçlu olmak üzere toplam 26 sorudan oluşan anket aracılığı ile toplanmıştır. Anket, çevre ve insan sağlığı konusunda literatür taraması yapılarak oluşturulmuştur. Anketteki sorular dört bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm demografik özellikler (8 soru), ikinci bölüm gıda maddelerinin temini ve bunların saklanması (8 soru), üçüncü bölüm ev temizliği ve güvenliği (7 soru) dördüncü bölüm ise çevre ile ilgili bir kursun açılıp açılmaması açılacaksa bu kursta ne tür bilgilerin okutulması gerektiği ve çevre konusunda neler istedikleri ile ilgili açık uçlu soruları içermektedir.

Verilerin Çözümlemesi

Altı Halk Eğitim Merkezinde çeşitli kurslara devam eden deneklere uygulanan anketten elde edilen veriler, SPSS paket programında analiz edilmiş, değişkenlere ilişkin frekans ve yüzde tabloları oluşturmuş ve değişkenler arası ilişkilerin saptanmasında χ^2 testi uygulanmıştır.

BULGULAR

Araştırma verilerinin analiz edilmesiyle elde edilen bulgular ve bulgulara ilişkin yorumlar şu şekildedir:

Deneklerin büyük bir çoğunluğu, %68.8'i bekar, %29.4'ü ise evlidir. %1.9 gibi küçük bir azınlığı ise duldur.

Katılımcıların %66.4 gibi büyük bir çoğunluğu doğduğundan beri İstanbul'da otururken, bunu %27.5'lik bir oranla beş yıldan fazla oturanlar izlemektedir. Beş yıldan az İstanbul'da oturanların oranı ise %6'dır. Kursiyerlerin büyük bir

çoğunluğu içinde yaşadıkları kentte uzun süreden beri oturmakta, küçük bir azınlık ise beş yıldan az bir zamandan beri İstanbul'da yaşamaktadır. Denekler içinde yaşadıkları kente yabancı değildirlir. Bu durumun, onların uyum durumlarını olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir.

Deneklerin yarısından fazlası (553.2) genç nüfus olan 15-20 yaş grubu olmasına rağmen, bunu %18.1 oranı ile 31 ve daha yukarı yaştakiler izlemektedir. 26-30 yaş grubunda olanlar ise %12.5 gibi düşük bir oranı oluşturmaktadır.15-20 yaşında olanların çoğunluğu oluşturması, ülkemizin nüfus yapısı ile de uyumaktadır.

Araştırmaya katılanların mezun oldukları kurumlara bakıldığında, 432 bayan katılımcının %41 gibi büyük bir çoğunluğunun ilkökul mezunu olduğu görülmüştür. Bu oranı, %31 ile lise ve dengi oklu mezunu, %21.8 ile ortaokul mezunu ve %3.7 ile fakülte ve yüksekokulu mezunu bayanlar izlemiştir. İlkokulu bitirmeyen bayanların oranı ise, %2.5'tir.

Deneklerin çalışma durumu ise şu şekildedir: Araştırmaya katılan bayanların %41.4'ü öğrenci, %34.5'i ev kadını, %7.6'sı işsiz, %2.8'i emeklidir. Çalışanların oranı ise %5.1'dir. öğrenciler, özellikle okullardaki ders saatleri dışındaki zamanlarda kurslara devam etmektedirler. Böylece okulda verilemeyen bilgi ve becerileri Halk Eğitim Merkezleri'nde kazanma yoluna gitmektedirler. Araştırmaya katılan bayanların %89.8'i kendisini orta gelirli olarak kabul ederken, %6.5'i dar gelirli, %3.7'si ise yüksek gelirli olarak kabul etmektedir. Bu da orta gelirli kişilerin Halk Eğitim Merkezleri'ni daha fazla tercih ettiklerini göstermektedir.

Deneklerin Halk Eğitim Merkezi'nde katıldıkları kurslara bakıldığında ise, %27.3'ünün dikiş-giyim kursu, %22.2'sinin konfeksiyon makineleri kullanma kursu, %10.6'sının bilgisayar-muhasebe kursu, %10'unun da kuaförlük kursuna devam ettiği saptanmıştır. Geriye kalan kursiyerlerin ise %4.6'sı anne-çocuk sağlığı, %3.2'si üst düzey yönetici sekreterliği ve diğerleri ise el sanatları kursuna devam etmektedir.

Deneklerin yarıya yakını (%47.9) meslek edinme nedeniyle bu kurslara katılırken, bunu %25.2 oranıyla boş zamanı değerlendirme, %24.1 oranı ile bilgiyi ve görgüyü arttırma, %1.6 oranı ile de meslek değiştirme nedenleri izlemektedir.

Bayan deneklere "gıda maddelerini alırken neye dikkat edersiniz?" sorusu sorulmuş, deneklerin %81.3'ü bozuk olup olmamasına, üretim ve en son tüketim tarihine, fiyatının ucuzluğuna, malın ambalajlı olup olmadığına ve de tüketebilecekleri oranda almayı dikkate aldıklarını ifade etmişlerdir. Yalnız üretim ve tüketim tarihine bakanların oranı %11.1 iken yalnız fiyatının ucuzluğuna

bakanların oranı ise %2'dir. Bu rakamlar bayan kursiyerlerin bilinçli tüketici olduklarını göstermektedir.

Deneklerin yamak yapma sıklıkları ise oldukça farklıdır. %78.5'i yemekleri günlük yaparken, %16.7'si her öğün yemek yapmakta; %4.4'ü ise iki ya da üç günde bir yemek yapmaktadır. Yemekleri pişirdikten sonra nasıl saklandığına bakıldığında ise, deneklerin %65'i çelik-krom kapları tercih etmekte, %20.6'sı cam kapları, %13'ü teflon kapları, %1.2'si alüminyum kapları, %0.2'si ise toprak kapları tercih etmektedir. Çelik tencerelerin en fazla tercih edilmesinin nedeni, hem dayanıklı olması hem de kısa zamanda yemeği pişirme özelliğine sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Deneklere, günlük yaşantının büyük bir bölümünü içinde geçirdikleri konutların sağlık koşulları itibarıyla ne denli güvenilir olduğunu saptamaya yönelik olarak "Evsel atıkları nasıl saklıyorsunuz?" sorusu sorulmuştur. Deneklerin %69.2'si çöpleri hiç ayırmadan olduğu gibi çöp torbasına koyarken, %29.2'si geri dönüşümü sağlayacak şekilde çöpler özelliklerine göre ayrı torbalara koyduklarını belirtmişlerdir.

Deneklerin kullandıkları deterjanların, türü ve kimyasal birleşimi hem insan hem de çevre üzerinde etkili olmaktadır. Araştırma sonuçları, katılımcıların dörtte üçünden fazlasının (% 76.6) temizlik yaparken sıvı deterjan kullandığını, % 18.1'inin de krem deterjan kullandığını göstermiştir. Arap sabunu kullananların oranı ise % 0.5 ile oldukça düşük bir düzeydedir.

"Evimizde temizlikle ilgili hangi araç-gereç var?" sorusuna deneklerin verdiği cevaba bakıldığında % 96.5'nin çamaşır makinesi, % 40'nın bulaşık makinesi, % 94.7'sinin elektrik süpürgesi, % 72.7'sinin el gırgırı, % 81'inin ise paspas kovanının olduğu saptanmıştır. Deneklerin çoğunluğunun orta gelir grubunda toplanmış olmasına rağmen, yaklaşık dörtte üçünden fazlasının, çağdaş, ev temizlik araç-gereçlerine sahip olmaları, temizliğe verilen önemi göstermektedir.

Ev haşereleriyle mücadele etme yöntemi bakımından denekler arasında farklılık olduğu görülmüştür. Deneklerin % 41 gibi büyük bir çoğunluğu, ev haşerelerine karşı, sorun ortaya çıktıktan sonra önlem alırken, evlerini sık sık ilaçlayanların oranı ise % 6 gibi oldukça düşük bir düzeydedir. Ev vektörlerine karşı alınan önlemlerin başında, bunların üremelerine olanak vermemektedir. Bunun için ev temizliği ön planda gelir. Önemli olan sorun ortaya çıkmadan önlem almaktır. Oysa deneklerin büyük bir çoğunluğu sorun ortaya çıktıktan sonra önlem almaktadır.

Katılımcılar, ev kazalarına meydan vermemek için, birden fazla önlem almaktadırlar. Deneklerin % 61'inin elektrik prizlerini kapalı tuttukları, % 88'inin

elektrikli-gazlı araç gereçleri dikkatli kullanmaya özen gösterdikleri, % 74 'ünün muslukları kapalı tuttıkları, % 58'inin banyo ve tuvaletleri kuru tuttıkları, % 74.5'inin ilaçları çocukların ulaşamayacağı yere koydukları, % 60'ının evdeki eşyaları ayak altında bulundurmamaya özen gösterdikleri saptanmıştır.

"Evde ısınmanın nasıl sağlandığı?" sorusuna deneklerin yarısından fazlası (% 58.8) soba, % 39.6'sı kalorifer ve doğal gaz, geri kalanlar ise ya katalitik soba ya da elektrik ocağı kullandıkları şeklinde yanıt vermişlerdir. Isınma sırasında kullanılan yakıt türü; çevrenin, özellikle de havanın kirlenmesi üzerine etkili olmaktadır. İstanbul gibi büyük kentlerde kömür sobasının çoğunlukla (% 58.8) kullanılması, özellikle kış aylarında yaşamı tehdit eden koşulların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bunun yerine en az kirlenmeye neden olan doğal gazın kullanılmasını teşvik etmekte yarar vardır.

Halk Eğitimi merkezlerinin açmış olduğu çeşitli kurslara devam eden bayan kursiyerlerin, % 94.7'si HEM' de çevre ve insan sağlığıyla ilgili bir kursun açılmasını isterken, %5.3 gibi küçük bir azınlığı ise böyle bir kursun açılmasını istememektedir. Bu rakamlar bayan kursiyerlerin çevre sorunlarına karşı ne denli duyarlı olduklarının bir göstergesi olarak ifade edilebilir. 432 denekten, 409 kişinin böyle bir kursa ilgi duyması çevre açısından oldukça anlamlı bir durumdur.

Halk Eğitim Merkezleri'ne devam eden bayan kursiyerlerin % 41.8'i genel olarak insan sağlığı, % 31.1'i çevre temizliği, % 5.4'ü erozyonla mücadele, % 5.1'i de beslenme, ilk yardım, tüketicilik konularında bilgi edinmek istediklerini ifade etmişlerdir.

Deneklere en son olarak, çevre ve insan sağlığı konusunda başka yazmak istedikleri bir şeyin olup olmadığı sorulduğunda; çevre eğitiminin gerekli olduğunu ifade edenlerin oranı % 13, insan sağlığı konusunda bilgi edinmek isteyenlerin oranı % 15, çöplerin düzenli olarak toplanması gerektiğini isteyenlerin oranı %4.9'dur. Diğer denekler ise yeşil bir çevre, düzenli çalışan temizlik ve sağlık kurumlarını istemektedirler.

Çevre Bakanlığının kurulması, örgün eğitim kurumlarında çevre ile ilgili ders ve konuların okutulması, kitle iletişim araçlarının çevre ile ilgili çeşitli konuları işlemesi, tema ve benzeri gönüllü çevre kuruluşlarının ortaya çıkması çevreye karşı duyarlılığın artmasını sağlamıştır.

Medeni durum ile deneklerin gıda maddelerini alırken dikkat ettikleri özellikler ~ arasında ilişki 0.01 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bekarların % 83.6'sının gıda maddelerini alırken; bozuk olup olmadığına, üretim ve tüketim tarihine, ihtiyaç miktarına bakarken, aynı konulara dikkat eden evlilerin oranının %

75.6' olduğu tespit edilmiştir. Yalnız üretim ve tüketim tarihine bakan evliler ve bekarlar birbirine yakındır. (% 10.2 ve % 12.1). Alışverişte yalnız gıdaların bozuk olup olmamasına bakanlar evlilerde % 7.1 iken, bu oran bekarlarda % 3.6' dır. Mal alırken dikkat edilen özellikler, evli ve bekarlara göre değişmektedir. Bekarlar genellikle evlilere nazaran daha duyarlı davranmaktadırlar.

Medeni durum ile yemek pişirme arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir ilişki vardır. Evlilerin % 95.3'ü; bekarların % 91.1'i yemeğin besin değerini kaybetmeyecek şekilde pişmesine özen gösterirler. Bekarların % 6.2'si mümkün olduğu kadar çok pişmesine dikkat ederken, evlilerde bu oran % 0.8 gibi oldukça düşük düzeydedir. Besin değerini koruma limitini saptamak oldukça güçtür. Ancak, bayanlar bunu zamanla gözlemleriyle, deneyimleriyle kazanırlar. Evlilerin, bekarlara nazaran bu konuya daha fazla önem vermesi, onlardaki deneyimin daha fazla olduğu şeklinde de ifade edilebilir.

Eğitim durumu ile içme sularını temin etme arasında 0.01 düzeyinde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. İlkokul mezunlarının % 43.1 'i, ortaokul mezunlarının % 44.7'si, lise ve dengi mezunların % 58.2'si, yüksekokul ve fakülte mezunlarının % 81.3'ü suları hiç bir işlemde geçirmeden içmektedir. Suları arıtma cihazından geçirdikten sonra içenlerin oranı; ilkokul mezunlarında % 39.9, orta ve dengi mezunlarında % 29.8, lise ve dengi okul mezunlarında % 23.9, yüksekokul ve fakülte mezunlarında ise %12.5 düzeyindedir. Suları kaynatarak içenlerin oranı; ilkokul mezunlarında % 11.7, ortaokul mezunlarında % 18.1, lise ve dengi okul mezunlarında % 9.7, yüksekokul ve fakülte mezunlarında % 6.3 düzeyindedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe, su arıtma cihazını kullananların sayısında da azalma olmaktadır. Suları hiçbir işlemde geçirmeden içenlerin oranı da eğitim durumuna göre değişmektedir. Kaynatarak içme bakımından; en fazla, ortaokul ve dengi mezunları, en az da yüksekokul ve fakülte mezunları bu yola başvurumaktadırlar.

Eğitim durumu ile bulaşık makinesine sahip olma arasında 0.01 düzeyinde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. İlkokul mezunlarının % 26 'sının, ortaokul ve dengi mezunlarının % 35.1 'inin, lise ve dengi okul mezunlarının % 56.7'sinin, yüksekokul ve fakülte mezunlarının % 87 .5'inin bulaşık makinesi olduğu görülmüştür. Eğitim düzeyi yükseldikçe bulaşık makinesine sahip olanların oranında artış olmaktadır. Eğitim düzeyi yüksek olan bayanların, gelir düzeyi de yüksek olduğundan bulaşık makinesi alma yoluna gitmektedirler.

Çalışma durumu ile bulaşık makinesine sahip olma arasında 0.01 düzeyinde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Deneğin % 29.1'inin, işsizlerin % 27'sinin, ev kadınlarının % 47'inin, çalışanların % 63.6'sinin emekli ve diğerlerinin % 60'ının bulaşık makinesi vardır. Bulaşık makinesine sahip olanlar içinde en yüksek oranı

çalışanlar, en düşük oranı da işsizler oluşturmaktadır. Çalışan bayanlar, bulaşık için ayrılan zamandan tasarruf etmek için bulaşık makinesini tercih etmektedir.

Çalışma durumu ile konutunu ısıtma şekli arasında da 0.01 düzeyinde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Konutunu soba ile ısıtılanların içinde en yüksek bölümü işsizler, en düşük bölümü de çalışanlar oluşturmaktadır. Katalitik sobayı % 2.7 ile en az ev kadınları tercih ederken, en çok da % 13.6 ile çalışanlar tercih etmektedirler. Kaloriferle en az öğrenciler, en çok da emekliler ve başka meslekten olanlar ısınmaktadırlar.

TARTIŞMA

Altı ayrı Halk Eğitimi Merkezi'nde 432 bayan kursiyeri kapsayan bu araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak varılan sonuçlar şu şekildedir:

1. Katılımcılar çoğunlukta meslek edinmeye yönelik, başka bir ifade ile gelir getirici kursları tercih etmektedirler.
2. Denekler, gıda maddelerini alırken ya da tüketirken tüketim kurallarına titizlikle uymaktadırlar.
3. Bayan kursiyerler çoğunlukla içme sularını, su istasyonlarından temin etmekte ve bu suya güvendikleri için onu hiçbir işlemde geçirmeden olduğu gibi kullanmaktadırlar.
4. Denekler, meyve ve sebzeleri yemeden önce klorlu ya da sirkeli suda yıkamaktan daha çok, bol su ile yıkamayı tercih etmektedirler.
5. Katılımcılar yemek pişirirken, göz kararı ile besin değerini kaybetmemesine özen göstermektedirler.
6. Yemeklerini günlük olarak yapan denekten, bunun için çelik - krom kapları tercih etmektedirler. Bayan denekler genellikle çöplerini geri dönüşüm özelliğine göre değil, karışık olarak toplamaktadırlar.
7. Temizlik için sıvı detarjan kullanan denekten, bunun çevre ve cilt açısından sağlıklı olup olmamasından daha çok, temizleme özelliğine bakmaktadırlar.
8. Denekten, orta gelir kategorisinde olmasına rağmen, elektrikli temizlik araçlarının (çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, elektrik süpürgesi v.b.) büyük bir kısmına sahiptirler.
9. Denekler, ev işinde haşere ortaya çıktıktan sonra önlem almaktadırlar.
10. Katılımcıların büyük bir kısmı ev kazalarına karşı gerekli önlemi almaya özen göstermektedirler.

11. Çoğunlukla kömür sobasıyla ısınmaktadırlar.
12. Denekler, HEM'de çevre ve insan sağlığı konusunda bir kursun açılmasını yüzde yüze yakın bir çoğunlukla istemektedirler.
13. En fazla insan sağlığı konusunda bilgi edinme ihtiyacını duyan denekler, ikinci derecede de çevre, temizliği konusunda çeşitli bilgilere ihtiyaç duymaktadırlar.
14. Gıda maddelerini alırken, onların sağlık şartlarına uygun olup olmadığı konusunda bekarlar, evlilere nazaran daha duyarlı davranmaktadırlar.
15. Yemek pişirirken, yemeğin besin değerini kaybetmemesine, evliler bekarlardan daha fazla dikkat etmektedirler.
16. Eğitim düzeyi yükseldikçe su arıtma cihazını kullananların arasında azalma olmaktadır.
17. Eğitim düzeyi yükseldikçe bulaşık makinesi kullananların sayısında artış olmakta, aynı şekilde çalışan bayanlar, çalışmayanlara nazaran daha fazla bulaşık makinesine sahiptirler.
18. Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında çevre sorunlarının sürekli olarak gündeme getirilmesi, insanların geçmiş dönemlere nazaran çevre konusunda daha duyarlı olmasına neden olmuştur.

Bir toplumun çevre sorunlarına karşı daha duyarlı bir duruma gelebilmesi için, çevre sorunlarının öneminin o toplum tarafından kavranması gerekir. Bunu da gerçekleştirecek en önemli faktör eğitimidir. Bunun için;

1. Örgün ve yaygın eğitim kurumlarındaki, yönetici ve öğretici personelin, çevre eğitimi konusunda, hizmet içi eğitim programlarından geçirilmesi;
2. Her ilde, Halk Eğitimi Başkanlıkları bünyesinde, çevre konusunda uzman olan bir öğreticinin çalışmasına olanak verilmesi, bunun için de öncelikle Sağlık Bakanlığı'na bağlı, Sağlık Eğitim Enstitülerimizin, çevre bölümünden mezun olanların tercih edilmeleri,
3. Halk Eğitimi Merkezleri'nde açılan tüm kurslarda belirli bir zaman diliminin çevre konusuna ayrılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Akıncı, M. (1995). "Niçin Yaşanabilir Bir Çevre İstemiyoruz?" *Yeni Yüzyıl*.
- Alkan, C. (1991). "Atatürkçü Düşünce Sisteminin Öğretmen Profili". *I. Eğitim Bilimleri Kongresi*. İzmir
- Arat, Z. (1982). "İktisat ve Çevre". *Çevre Bilim Sempozyumu*. Ankara: Tübitak Yayınları.
- Ayhan, S. (1988). Ankara'daki Halk Eğitim Merkezlerinde Açılan Kurslara Katılanların Demografik Özellikleri, Katılımları Güdüleyen Etmenler ve Programa İlişkin Görüşler. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Brown, R. Ve Diğerleri (1993). *Dünyanın Durumu*. (Çev: Yaman ve Fehiman Köseoğlu). İstanbul: Tema Vakfı Yayını.
- Ergun, L. (1993). "Ortaöğretimde Çevre İçin Eğitimin Önemi". *Çevre Eğitimi*. Ankara: Türkiye Çev Vakfı Yayınları.
- Erol, O. (1982). "Coğrafya Açısından Çevre". *Çevre Bilim Sempozyumu*. Ankara: Tübitak Yayınları.
- Göka, E. (1992). *Çocuk ve Çevre*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurum Yayınları.
- Kant, E. (1987). *Collection Henri Milterand Litterature Texter et Documents*. Michel Charpentier.
- Kulaksızoğlu, A. (1988). "Ekoloji, Çevre Sorunları ve Eğitim". *Fırat Havzası Çevre Sempozyumu*.
- Le Prince, L. R. (1989). "Enseignement". *Le Monde*.(28 Mars 1989).
- Özdemir, Ş. (1988). *Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Çevre Sorunlarına Duyarlılık*. Ankara: Palme Yayınları.
- Özoğlu, S.Ç.(1993). *Yaygın Eğitim Düzeyinde Çevre için Eğitim*. *Çevre Eğitimi*. Ankara: Türkiye Çev Vakfı Yayını.
- Tekin, M. (1988). "Eğitimde Fırsat Eşitliği Açısından Mesleki ve Teknik Eğitimde Cinsiyete Dayanan Farklılaşma". *Eğitim ve Bilim*. Nisan.
- Tekin, M. (1991). "Halk Eğitim Merkezlerinin Etkinliklerinin Yöntemi". *Eğitim ve Bilim*. (82).